

LNV Consumentenplatform

Jeugd en Natuur

Achtergrond

3 november 2006

LNV Consumentenplatform

Jeugd en Natuur

Bevat informatie over de interesse van jongeren in natuur, ideeën over een groeiende kloof tussen beide en de vraag of en zo ja wat hieraan gedaan moet en kan worden.

Inhoud	Pagina
Hoofdstuk 2 Achtergronddocument	3
2.1 Inleiding	3
2.2 Jeugd in Nederland	3
Omschrijving groep 4-12 jarigen	4
2.3 Relatie jeugd Natuur	5
Draagvlak Natuurbeleid	8
2.4 Relatie Natuur en Gezondheid	9
Belemmeringen en kansen	11
2.5 Overzicht actoren	13
Colofon	16

2.1 Inleiding

In Nederland maken ouders en opvoeders zich, zoals dat altijd het geval is geweest, zorgen over 'de jeugd'. Dat het vandaag de dag niet anders is, bewijst de royale aandacht voor het thema 'jeugd'. Zo maakt men zich druk over de manier waarop scholen kinderen opleiden, schooluitval en hoge jeugdwerkloosheid. Andere zorgelijke onderwerpen zijn onveiligheid, pesten en seksuele intimidatie (al dan niet via internet), drankmisbruik door meisjes van dertien. Al met al is 'jeugd' een hot item in media en politiek. Mark Rutte (toenmalig staatssecretaris voor Onderwijs) pleitte zelfs voor de oprichting van een 'ministerie van Jeugd'.

Daarnaast lijken steeds meer kinderen allergisch of astmatisch te zijn en wordt de diagnose ADHD vaker gesteld dan voorheen. De maatschappij lijkt steeds veeleisender te worden ten opzichte van kinderen. Zo wordt er al op peuter- en kleuterleeftijd aandacht besteed aan voorschoolse educatie, met bijbehorende toetsen om te beoordelen welk niveau kinderen hebben. Het trendwatchersmagazine Eye meldde bijvoorbeeld recent dat het wijd verbreide natuurlijkheidsideaal het op sommige punten verliest van andere idealen, zoals in het geval van natuurlijke ontplooiing bij kinderen. Dit ideaal zou alweer verlaten zijn door ouders die hun kroost willen vormen tot perfecte kinderen, die veel weten en kunnen, emotioneel stabiel, zelfverzekerd en klaar zijn voor een succesvolle toekomst.¹

Ook de tijdsbesteding van kinderen baart veel volwassenen zorgen. De indruk bestaat dat kinderen tegenwoordig veel tijd binnenshuis, achter computer of televisie, doorbrengen. Naast het feit dat dit – voor ouders onbekende - digitale bestaan het voor ouders moeilijker maakt hun kinderen in de gaten te houden, zou dit zittende bestaan er mede de oorzaak van zijn, dat kinderen te weinig bewegen. Het gevolg is dat overgewicht, met de daarbij horende gezondheidsrisico's, steeds meer voorkomt in Nederland.

Het is opvallend dat de onderwijsinstellingen en de overheid, naast de ouders, een belangrijke rol krijgen in discussies over jeugdproblematiek. Zo heeft het onderwijs in het afgelopen jaar te horen gekregen dat er meer aandacht in lesprogramma's nodig is voor burgerschap (staatsinrichting, democratie), techniek, overgewicht, voeding en ook voor natuur. Ook worden scholen vanaf 2007 verantwoordelijk voor de fysieke voor- en naschoolse opvang van leerlingen. Hiermee krijgt het onderwijs, naast opleiden, een nog grotere rol in het opvoeden van kinderen.

In dit achtergronddocument inventariseert LNV de maatschappelijke signalen en bestaande kennis rond jeugd in relatie tot natuur. Ingegaan wordt op het wel of niet bestaan van een kloof tussen hedendaagse kinderen en natuur, argumenten om deze kloof te willen dichten en belemmeringen en kansen die in dit verband te onderscheiden zijn.

2.2 Jeugd in Nederland

Nederland telde op 1 januari 2004 iets meer dan 2,6 miljoen kinderen van 0 tot en met 12 jaar. Dit is ongeveer 16% van de totale bevolking. Gemiddeld genomen zijn er zo'n 200.000 kinderen per jaargroep en zijn er net wat meer jongens (51%) dan meisjes (49%). Op 1 januari 2004 was ruim één op de vijf 0-12-jarigen allochtoon; hiervan is 72% niet-westers². Deze informatie laat zien dat het hier gaat om een zeer diverse doelgroep. In (wetenschappelijk) onderzoek en in artikelen wordt de doelgroep op verschillende manieren benaderd of afgebakend. Zo kan bijvoorbeeld onderscheid gemaakt worden naar leeftijdscategorie, woonomgeving, etnische afkomst en sociaal-economische status. Al deze factoren lijken invloed te hebben op het gedrag, de attitudes en de overtuigingen van jongeren.

¹ Eye zicht op trends, september/oktober 2006

² SCP, Kinderen in Nederland 2005

Omdat in andere trajecten reeds gefocust wordt op de doelgroep tussen 12 en 20 jaar, richt LNV zich bij het LNV Consumentenplatform juist op de doelgroep onder de 12 jaar. De moeilijkheid met deze afbakening is echter, dat er geen recente cijfers over de sociale netwerken en vriendschappen van kinderen zijn, over hoe vaak ze buiten of binnen spelen en over hun beleving van de thuissituatie en van school. Het is dus niet mogelijk een actueel en integraal beeld te schetsen van de jeugd onder de 12 jaar in Nederland. Dit is één van de belangrijkste redenen waarom de publicaties van het Sociaal en Cultureel Planbureau en het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) -die zijn verschenen in het kader van de Landelijke Jeugdmonitor- zich hoofdzakelijk richten op de jeugd van 12 jaar en ouder. Veel van de in dit achtergronddocument besproken studies gaan specifiek in op de relatie tussen jeugd en natuur en geven hierover zinnige informatie, maar deze informatie is veelal niet gebaseerd op gegevens over kinderen op basisschoolleeftijd. Daarom wordt er in dit achtergronddocument over de doelgroep 4 tot en met 12 jaar ook aandacht geschonken aan buitenspeelgedrag in het algemeen. Buitenspelen kan namelijk makkelijk in een groene ruimte plaatsvinden.

Omschrijving groep 4-12 jarigen

De groep 4-12 jarigen is een diverse doelgroep variërend van kleuters die zich nog vrij aardig door ouders en leerkrachten laten beïnvloeden, tot jonge pubers die zich juist gaan afzetten tegen ouderen en zich meer laten beïnvloeden door leeftijdsgenoten. Kinderen in deze levensfase zijn nog bezig om hun waardepatroon, belangstellingen en persoonlijkheid te ontwikkelen.

Het onderzoeksbureau Motivaction werkte een indeling uit, waarbij de jeugddoelgroep op basis van verschillende factoren die gedrag verklaren, gesegmenteerd wordt. Met behulp van deze factoren, waarden en drijfveren kunnen zes mentaliteitsgroepen worden onderscheiden. Jongeren binnen deze groepen lijken sterk op elkaar wat betreft hun waardenoriëntatie. Zo kan met behulp van dit YoungMentality-model gericht met (delen van) de doelgroep worden gecommuniceerd, doordat het model informatie verschaft over wat verschillende groepen jongeren bezig houdt en wat hun mediagebruik is. Uit deze segmentatie blijkt dat juist jongere kinderen het vaak prettig vinden om thuis bij hun familie te zijn. Hun favoriete bezigheid is televisiekijken. Tussen de 8 en 13 jaar spelen ze vaak het liefst buiten op straat. Activiteiten wat verder weg van huis worden ook ondernomen (vakantie, naar een pretpark), maar wel samen met de ouders³. Bij beschouwing van dit model valt op dat als kinderen ouder worden, de waardenoriëntaties meer divers worden en de rol van de ouders kleiner wordt.

Tijdsbesteding

Er is veel discussie over de vraag of kinderen niet te druk zijn. Sommigen vermoeden dat veel kinderen te veel afspraken hebben na schooltijd, waardoor er weinig tijd overblijft voor ontspanning en activiteiten die niet door volwassenen worden georganiseerd, zoals binnen- en buitenspelen. De Stichting Ideële Reclame (SIRE) kwam in 2002 met de landelijke campagne 'Kinderen hebben het druk'. Hierin werd aandacht gevraagd voor de volle vrijetijdsagenda's van kinderen van nu. Studies naar deze problematiek zijn er echter nauwelijks. Het (niet-representatieve) onderzoek dat er is (door Zeijl et. al, 2001), wekt de indruk dat het over het algemeen wel meevalt. Bovendien blijkt uit dit onderzoek dat de groep kinderen die geen vaste vrijetijdsafspraken heeft aanmerkelijk groter is dan de groep 'achterbankgeneratiekinderen' die bijna elke dag van de week onderweg is (28% versus 12%). Wel hebben kinderen tussen de 10 en 12 jaar gemiddeld meer vrijetijdsafspraken dan tieners van 14 en 15 jaar. Dit kan niet los gezien worden van het feit dat bepaalde (verplichte) zaken, zoals huiswerk, meer beslag leggen op de vrije tijd van jongeren dan van kinderen. Bovendien brengen jongeren meer vrije tijd door met leeftijdsgenoten. Dit betekent echter niet dat 12-minners geen tijd meer hebben voor allerlei spontane vrijetijdsactiviteiten, zoals binnen- en buitenspelen. Er zijn verschillende

³ Young Mentality '05/'06, de verhalen achter de cijfers. Sanoma uitgevers, Motivaction en Young Works

vrijtijds patronen te onderscheiden, zo blijkt. Sommige kinderen combineren juist een 'druk' verenigingsleven met een 'rijk' binnen- en buitenspeellevens, terwijl andere kinderen het accent op één van deze activiteiten leggen⁴.

Televisie

Verreweg de populairste binnenactiviteit voor kinderen onder de 12 jaar, is televisiekijken.

Gegevens van het CBS laten zien dat de tijd die kinderen onder de 7 jaar voor de televisie doorbrengen, in de afgelopen vijf jaar is toegenomen. Dit duidt op een groeiende rol van dit medium in het vrijetijdsleven van jonge kinderen. Voor oudere kinderen is er sprake van stabilisatie in de kijktijd.

Computer

Een ander punt waarover veel is gediscussieerd, is de hoeveelheid tijd die kinderen doorbrengen achter de computer. Recent hebben het SCP en het Rathenau Instituut een onderzoek uitgevoerd naar de rol van ICT in de tijdsbesteding van jeugd. Hieruit komt naar voren, dat de jeugd van tegenwoordig de eerste generatie vormt van wie vrijwel iedereen opgroeit met digitale media. In 2005 had bijna honderd procent van de jongeren toegang tot internet, e-mail, games en mobiele telefoon. Ook in het gebruik van nieuwe toepassingen, zoals MP3-spelers of weblogs, voeren jongeren de boventoon. Deze generatie kent allerlei omschrijvingen: de internetgeneratie, de dot.com-generatie, de joy-stick-generatie, de SMS-generatie, of afleidingen van wat voor ICT-applicatie dan ook⁵. Ook wordt de term 'Generatie Einstein' gebruikt om aan te geven dat jongeren van nu de ICT-toepassingen aanzienlijk beter benutten dan oudere generaties omdat zij hiermee opgegroeid zijn. In de beleving van jongeren is 'digitaal contact' met anderen gelijkwaardig aan direct contact. Veel ouderen betwijfelen of digitaal contact van eenzelfde kwaliteit kan zijn als direct contact.

Verenigingen

Meer dan de helft van de 3-12-jarigen is lid van een vrijetijdsvereniging. Verenigingslidmaatschap is afhankelijk van de leeftijd van het kind: jonge kinderen zijn minder vaak lid van een vrijetijdsvereniging dan oudere kinderen. Daarnaast zijn kinderen van niet-westerse afkomst minder vaak lid van vrijetijdsvereniging dan westerse kinderen, net zoals kinderen van laagopgeleide moeders en kinderen die onder de armoedegrens leven. Sportverenigingen zijn de meest populaire vrijetijdsverenigingen. 77% van de 8-12-jarigen is daar lid van. Trendonderzoek heeft laten zien dat het aantal kinderen onder de 12 jaar dat lid is van een sportvereniging, licht is toegenomen in de afgelopen tien jaar⁶.

2.3 Relatie Jeugd en Natuur

Zoals gezegd spelen er veel zaken rond jongeren, die in de maatschappij met bezorgdheid worden gevolgd. Zo ook de klaarblijkelijk verwaterende relatie tussen jeugd en natuur. Cees Veerman zegt hierover in een gesprek met het NRC op 28 september 2006, dat hij weet dat de jeugd veel en graag zit te gamen en te internetten: "De afstand tussen natuur en jongeren is groot geworden." In datzelfde artikel komt Herman Wijffels aan het woord: "Wij moeten niet de natuur beschermen om de natuur, maar om een bijdrage te leveren aan de kwaliteit van de samenleving. Als wij op deze aarde willen overleven, dan is het van groot belang dat wij jongeren hierbij betrekken, met name de grote groepen die leven in beton en asfalt en geen flauwe notie hebben van natuurlijke processen." Andere citaten die in dit verband te vinden zijn: "Kinderen herkennen meer

⁴ Zeijl et. al, 2001

⁵ Jaarboek ICT en samenleving 2006, SCP en Rathenau Instituut

⁶ SCP, Kinderen in Nederland 2005

Pokémon dan wilde soorten planten en dieren.”⁷ “Veel kinderen denken dat spinazie à la crème in vierkante blokjes aan de struiken groeit.”(Thomas v.d. Slobbe in het NRC op 28 september 2006)

Volgens het NIPO (2004) vindt 96 procent van de Nederlanders het belangrijk dat kinderen natuur in de buurt hebben om zich uit te leven. Veel wordt gesproken over vervreemding van mensen, en jongeren in het bijzonder, van de natuur om ons heen. Kinderen zouden nauwelijks nog in (direct) contact komen met natuur en weinig kennis hebben van natuur in Nederland. Het zijn niet alleen Nederlandse volwassenen die zich zorgen maken. Van grote invloed op het maatschappelijke debat, is de publicatie van het boek ‘Last child in the woods’ van Richard Louv. Hierin betoogt Louv dat de hedendaagse jeugd vervreemdt van de natuur en dat dit nadelige gevolgen heeft voor het welzijn van kinderen. Hij spreekt zelfs van een ‘nature-deficit disorder’ (natuurdeficiëntiestoornis) met als symptomen concentratieproblemen, overgewicht, depressie en gebrek aan zingeving. Volgens Richard Louv is er een samenleving ontstaan, waarin buitenspelen en contact met de natuur wordt ontmoedigd of zelfs onmogelijk gemaakt door ouders, het onderwijs, maar ook planologen en architecten en zelfs natuurorganisaties. Het is gevaarlijk, het is zonde van je tijd, het is verboden, of het is slecht voor de natuur. In haar publicatie ‘Van vervreemding naar verantwoordelijkheid. Over jongeren en natuur’, verwijst A. de Witt⁸ naar diverse onderzoekers die ingaan op de relatie tussen kinderen en natuur. Zo geeft de onderzoeker Kellert het belang aan van directe ervaring van natuur voor de affectieve, cognitieve en evaluatieve ontwikkeling van het kind. Hij onderscheidt een aantal fasen in de ontwikkeling van de kind-natuur-relatie. Tussen de 3 en de 6 jaar oud ligt de nadruk op het bevredigen van fysieke en materiële behoeften, het vermijden van bedreiging en gevaar en het verwerven van gevoelens van controle, comfort en veiligheid. Tussen de 6 en 12 jaar gaan kinderen de natuur (vooral die in de nabijheid van huis) steeds meer waarderen en raken ze hiermee steeds meer vertrouwd. Kinderen in deze fase zien natuur steeds meer als iets wat autonoom en onafhankelijk is. Langzaamaan laten kinderen de veiligheid van thuis achter zich om deze natuurlijke wereld te gaan ontdekken⁹.

Opvallend in de discussies over jeugd en natuur is dat de natuur erg breed wordt gedefinieerd. Het lijkt erop dat ‘alles dat groen is’ (speelveldjes, parken, recreatiegebieden) als natuur bestempeld wordt, zelfs in de Natuurbalans van de RIVM. Dit sluit goed aan bij de definitie die LNV op dit punt hanteert.

‘Jeugd in aanraking brengen met natuur’ wordt vaak direct in verband gebracht met ‘buiten spelen’. Over buiten spelen bestaat veel overeenstemming: zowel ouders als kinderen vinden buiten spelen erg leuk en belangrijk. Zo kwam uit een onderzoek in opdracht van wasmiddelenmerk OMO naar voren, dat vrijwel alle ondervraagde Nederlandse moeders van kinderen tussen de 2 en 13 jaar vinden dat “buiten spelen essentieel is voor de gezondheid, lichamelijke en sociale ontwikkeling en het ontdekken van de wereld.” Overigens bleek in een internationaal onderzoek van OMO ook dat Nederlandse kinderen in vergelijking met kinderen uit Frankrijk, Spanje, Zwitserland en Engeland, het minste aantal uren buiten spelen. En in die uren spelen zij ook nog eens het meeste op straat. Zij worden, helaas voor OMO, dan ook het minst vuil. Klinisch psycholoog John Richter, verbonden aan de Universiteit van Oxford wijst juist op het belang van vuil worden: “In aanraking komen met vuil houdt in: in aanraking komen met de realiteit in al haar smerigheid en gevaar en zich daaraan aanpassen. Vuil worden

⁷ Onderzoeker Jana Verboom in “Buiten, dat moet je ontdekken. Een essay over kinderen en natuur”, Staatsbosbeheer, 2004)

⁸ A. de Witt, 2005, Van vervreemding tot verantwoordelijkheid. Radboud Universiteit Nijmegen

⁹ S.R. Kellert, Experiencing Nature: Affective, Cognitive and Evaluative Development in Children. In: Kahn & Kellert (red.) Children and nature. Psychological, Sociocultural and evolutionary investigations, Mass. The MIT Press, 2002

hoort bij de succesvolle en gelukkige ontwikkeling van kinderen. Het geeft voldoening aan volwassenen en het houdt volwassenen gezond. Ook gerichte hygiënische maatregelen zoals goede voedselhygiëne, lichaamshygiëne, het doen van de was en het schoonhouden van het sanitair zijn essentieel. Zoals op veel terreinen binnen de biologie, moet er sprake zijn van evenwicht.”

Beschikbaarheid

Eén reden voor de groeiende kloof tussen kinderen en natuur die vaak wordt genoemd, is de groeiende fysieke afstand. Tussen 1990 en 2005 is het bebouwde gebied in Nederland met 20 procent toegenomen. Daarnaast is een kwart van het platteland ‘visueel verstoord’ door stedelijke bebouwing.¹⁰ Er wordt weliswaar ook bos, natuur en stedelijke groen aangelegd, en is ook het areaal recreatief groen (parken, sportterreinen, volkstuinten, dag recreatieterreinen) toegenomen, maar helaas blijkt juist de Randstad niet te profiteren van deze ontwikkelingen.

Het ministerie van VROM hecht belang aan ruimte voor kinderen in de stad. In april 2006 riep het gemeenten expliciet op om het percentage van 3 procent als richtgetal te hanteren voor buitenspeelruimte in nieuwe woonwijken en in bestaande situaties zo mogelijk naar dit percentage toe te groeien als hieraan nu niet wordt voldaan. Hierbij gaf minister Dekker ook aan dat: “Stoepen en vergelijkbare openbare ruimte worden hierin niet meegeteld. Groenvoorzieningen bijvoorbeeld kunnen hierin wel worden meegeteld, mits deze hiervoor geschikt zijn en de omschrijving in het bestemmingsplan duidelijk maakt dat de gebieden met deze bestemming als speelruimte kunnen fungeren¹¹.”

Nog steeds speelt 60 procent van de kinderen van 3 jaar en ouder dagelijks buiten. De afgelopen jaren is de zorg over de buiten speelruimte van kinderen echter toegenomen. Hoewel de meerderheid van de ouders (erg) tevreden is over de mogelijkheden in de buurt om alleen buiten te spelen, blijkt een substantieel deel – meer dan een derde (36 procent) – niet tevreden met de veiligheid en hygiëne van de aanwezige speelplaatsen. Iets meer dan een kwart van de ouders is bovendien ontevreden met de activiteiten die er in de buurt voor kinderen zijn. Verdere analyses laten zien dat er inderdaad een verband is tussen de waardering van de ouders voor de speelmogelijkheden en activiteiten in de buurt en de mate waarin kinderen buiten spelen.

Het SCP meldde dat 2 procent van de kinderen vrijwel nooit buiten speelt. Het gaat dan vooral om niet westerse kinderen, kinderen die onder de armoedegrens leven en kinderen uit gezinnen met laagopgeleide ouders. De (on)veiligheid, het gebrek van speelmogelijkheden en de hygiëne in de buurt waarin zij opgroeien is hiervan meestal de oorzaak.

Op zich is buiten spelen onder kinderen en hun ouders dus nog steeds erg populair. Toch is er de afgelopen jaren het één en ander veranderd. Er wonen nu meer kinderen in de stad dan op het platteland. Opgroeien in een grote stad wordt vaak gezien als verre van ideaal. Maar is het echt zo slecht voor kinderen om te leven in een stad als Amsterdam en was het vroeger allemaal beter? UvA-onderzoekers Carolien Bouw en Lia Karsten deden onderzoek naar stadskinderen in drie straten in verschillende Amsterdamse buurten. De kindervrijetijd verhuiselijkt, stellen Bouw en Karsten. Omgekeerd is de straat veranderd van een domein voor kinderen in een domein voor volwassenen. Er zijn nu per straat meer auto's dan kinderen. Ook de zelfstandige bewegingsvrijheid van kinderen is volgens de onderzoekers kleiner geworden. Ouders van nu maken zich meer zorgen over veiligheid dan ouders vroeger deden, terwijl cijfers laten zien dat het vroeger beslist niet altijd veiliger was. De bezorgde ouders van nu zien vooral het kwetsbare kind, terwijl ouders in het verleden meer oog hadden voor het weerbare kind: ‘daar word je groot

¹⁰ Natuurbalans 2006, MNP, RIVM

¹¹ ministerie van VROM: beleidsbrief buitenspeelruimte, 14 april 2006

van', was het dan. Die verschuiving heeft ertoe geleid dat veel kinderen nauwelijks meer zonder toezicht van volwassenen buiten komen¹².

De vraag is, welke activiteiten het meest bijdragen aan de ontwikkeling van kinderen en of natuurlijke, groene speelplekken specifiek die activiteiten extra stimuleren. Uit enkele onderzoeken waarin de natuur als speellocatie expliciet is bestudeerd, blijkt dat avontuurlijke omgevingen met veel natuurlijke elementen constructiespel en fantasiespel stimuleren. Dit zijn actieve spelvormen die gevoelens van competentie en zelfwaardering bij kinderen bevorderen. Faber, Taylor e.a. hebben een onderzoek gedaan naar de invloed van eenvoudige groenvoorzieningen, zoals bomen en gras, op het soort spel van ongeveer 250 kinderen jonger dan 14 jaar die wonen in een achterstandswijk in Chicago. Kinderen blijken significant minder te spelen op relatief kale speelplaatsen zonder bomen of gras en gebruiken significant minder creatieve spelvormen in vergelijking met plaatsen waar bomen en gras wel aanwezig zijn.¹³

Lidmaatschap natuurorganisaties

Er lijkt geen kloof tussen jeugd en natuur te zijn ontstaan door gebrek aan belangstelling vanuit de jeugd. Uit diverse onderzoeken blijkt juist dat jongeren zich heel druk maken om natuur en het verdwijnen hiervan. Volgens onderzoek door Motivaction, is dit zelfs één van de drie grootste zorgen van jeugd, meer nog dan internationaal terrorisme of hun eigen financiële toekomst. Dat jongeren zich zorgen maken om natuur, vertaalt zich echter niet in het actief bezig zijn met natuur. Nederlandse natuurbeschermingsorganisaties maken zich ook zorgen: de groep vrijwilligers voor natuur- en landschapsbeheer vergrijsst. Een organisatie als de IVN (een landelijke organisatie bestaande uit beroepskrachten en vrijwilligers, die mensen wil betrekken bij natuur, milieu en landschap) heeft moeite om jonge mensen voor haar activiteiten te interesseren. Ook ledenaantallen van jongerenorganisaties op het gebied van natuurbescherming, zoals de Vrije Vogel Club, de Nederlandse Jeugdbond voor Natuurstudie (NJJ) en de jeugdbond voor Natuur- en Milieustudie (JNM) hebben te maken met teruglopende ledenaantallen¹⁴.

Dit wordt niet zozeer veroorzaakt door een negatievere houding van jongeren ten opzichte van natuur, maar meer door de wijze waarop deze organisaties functioneren. Jongeren willen zich niet voor lange tijd binden en voelen zich niet aangesproken door deze organisaties en de bijbehorende activiteiten. Dat dit niet direct te maken heeft met belangstelling voor natuur, laat het Wereldnatuurfonds zien met haar 'Rangers'. Het aantal leden van deze club voor 6 tot 12-jarigen, neemt toe. Zij schrijven dit zelf toe aan de manier waarop zij aansluiten bij de belangstelling van deze 'kids'. Zij richten zich via televisie, internet en een clubblad op kinderen en communiceren over wilde dieren als tijgers en panda's¹⁵.

Draagvlak natuurbeleid

Algemeen wordt aangenomen dat de directe ervaring die jonge kinderen opdoen met natuur van groot belang is voor de affiniteit met natuur en natuurbescherming. Zo zei minister Veerman op 28 september in het NRC: "Wie als kind de natuur heeft leren waarderen, zal er later ook beter voor zorgen." Ook onderzoekers vinden aanwijzingen in deze richting. Zo ziet Bixler een positief verband tussen de frequentie van spelen in de natuur in de kindertijd en latere natuurgerichte vaardigheden en voorkeuren voor natuurgerichte activiteiten in werk en vrije tijd. Scholieren die in hun kindertijd veel in de natuur hebben gespeeld blijken minder bang te zijn voor wilde dieren en zijn minder

¹² Bouw en Karsten: "Stadskinderen. Verschillende generaties over de dagelijkse strijd om ruimte", Aksant 2006??

¹³ Gezondheidsraad en Raad voor Ruimtelijk, Milieu- en Natuuronderzoek. 2004: "Natuur en Gezondheid, Invloed van natuur op sociaal psychisch en lichamelijk welbevinden"

¹⁴ Natuurbalans 2003, MNP, RIVM

¹⁵ Natuurbalans 2004, MNP, RIVM

bang om te verdwalen. Ook hebben ze minder behoefte aan modern comfort dan scholieren die als kind alleen in een stedelijke omgeving hebben kunnen spelen. Psychologe Nancy Wells concludeert in het tijdschrift *Children, Youth and Environment* (Vol. 16:1) dat kinderen die veel in de natuur mogen spelen voordat ze 11 jaar oud zijn, zich als volwassene milieuvriendelijker tonen. Activiteiten in de natuur (zoals kamperen en spelen, wandelen, vissen of jagen in het bos) hebben meer invloed dan bezigheden thuis (zoals planten of de tuin verzorgen).

Geen wonder dat acht natuurorganisaties het initiatief hebben genomen voor een 'nationaal offensief' om kinderen weer dichterbij de natuur te brengen, De doelstelling die zij hebben afgesproken is: "dat alle kinderen in Nederland op redelijk korte termijn de mogelijkheid krijgen voor hun twaalfde jaar tenminste één topervaring in de natuur te hebben."

Ondanks de grote afstand die wordt geconstateerd tussen kinderen en natuur, lijken kinderen zich wel degelijk erg druk te maken over de achteruitgang van natuur. (Motivaction, A. de Witt) Deze grote bezorgdheid van kinderen over de natuur kan volgens sommigen juist contra-productief uitpakken voor de natuurbescherming. De Duitser Brämer¹⁶ beschrijft hoe veel kinderen 'lijden' aan het 'bambi-syndroom'. Dit betekent dat ze natuur zien als iets teers en kwetsbaars waar de mens zoveel mogelijk van af dient te blijven. Op zich is het een plezierige gedachte dat jongeren zich zo druk maken om natuurbescherming, maar Brämer vindt het een zorgwekkende ontwikkeling dat kinderen de mens niet meer als onderdeel van de natuur zien. En doordat kinderen denken dat natuur zo kwetsbaar is dat je er maar beter vanaf kunt blijven, wordt ook de fysieke afstand alleen maar groter. Het feit dat veel ondervraagde kinderen dachten dat eenden geel zijn, illustreert volgens Brämer dat kinderen steeds meer vervreemd zijn van de natuur.

Uit onderzoeken in Nederland komt ook naar voren dat kinderen weinig kennis hebben over de natuur in ons land. Nederlandse kinderen weten dan weliswaar beter dan Duitse kinderen dat alleen eendenkuikens en badeendjes geel zijn, maar desgevraagd omschrijven zij natuur ook als 'leeuwen' en 'tijgers'¹⁷.

Samengevat lijkt het moeilijk om harde uitspraken te doen over een 'kloof.'

2.4 Relatie Natuur- gezondheid

Gezonde ontwikkeling

Buiten spelen in een groene omgeving, wordt door veel pedagogen van groot belang geacht voor de ontwikkeling van kinderen. Pedagoog Kees Both zegt hierover dat natuurlijke plekken de verbeeldingskracht in hoge mate prikkelen. De verbondenheid met zulke plekken draagt bij aan de ontwikkeling van de identiteit van kinderen. Volgens Both worden kinderen creatief, inventief en zelfredzaam van spelen in de natuur. Bovendien leren ze omgaan met risico's. Stadskinderen lopen waardevolle ervaringen mis. Aan de ene kant ondersteunt spelen op natuurlijke plekken de motorische en daarmee samenhangende mentale ontwikkeling. Aan de andere kant vormt een relatief 'wild' stukje groen een veel meer stimulerende speelomgeving dan een betegeld pleintje. Er valt meer te zien en te ontdekken en het nodigt meer uit tot bewegen¹⁸.

Een citaat van Sigrun Lobst, ontwerpster van de Rotterdamse natuurspeeltuin De Speeldernis, over kinderen en natuur: "Een natuurlijk terrein heeft alle eigenschappen in zich die belangrijk zijn voor kinderspel: zachtheid, veranderlijkheid, diversiteit. Door de seizoenen heeft het zijn eigen dynamiek. Omdat kinderen zelf getuige zijn van de kringloop, gaan ze nadenken over het leven. Uit onderzoek blijkt dat veel leerzamer te

¹⁶ Brämer, R. 2003: *Jugendreport Natur 2003, Nachhaltige Entfremdung*. Philips Universität Malburg.

¹⁷ Slots, S. 2006: "Kinderen en Natuur: een pilotstudie naar verschillende aspecten van Vervreemding" WUR.

Verboom, J. 2004: "Teenagers and Biodiversity, Worlds apart?" Alterra

¹⁸ Inaugurele rede Kris van Koppen, 2005

zijn dan abstracte leerstof uit een lesboek. Kinderen krijgen een veel complexere kennis van de natuur als ze er op een speelse manier mee in aanraking komen”¹⁹.

Klinisch psycholoog John Richter beweert dat als kinderen buiten spelen (dat wil zeggen veel bewegen en actief spelen) hun inlevingsvermogen en creatieve ontwikkeling op positieve wijze gestimuleerd wordt. Het bevordert bovendien fysieke gezondheid, kracht en coördinatie en vermindert de kans op angst en depressie. Ook wordt het psychologisch functioneren erdoor bevorderd, vooral concentratie, probleemoplossend vermogen, het gevoel van zelfvertrouwen, flexibiliteit en een beter aanpassingsvermogen²⁰.

Ook de Gezondheidsraad keek in zijn advies²¹ naar de invloed van intensieve spel- en leerervaringen in een natuurlijke omgeving, op de sociaal-emotionele, cognitieve en motorische ontwikkeling van kinderen. De Duitse psycholoog Gebhard beargumenteert op basis van een uitgebreid overzicht van theorieën en empirisch onderzoek het belang van avontuurlijke, vrijelijk te exploreren natuur voor met name de sociaal-emotionele ontwikkeling van kinderen. Uit beschrijvend empirisch onderzoek komt naar voren dat vooral kinderen in de leeftijdsgroep van ongeveer 6 tot 12 jaar (de basisschoolleeftijd) een speciale band hebben met de natuurlijke omgeving. Kinderen van die leeftijdsgroep blijken een natuurlijke omgeving veel aantrekkelijker te vinden dan een bebouwde omgeving. Kinderen van 4 jaar en jonger verkennen de natuurlijke omgeving buitenshuis hoofdzakelijk onder toezicht van ouders en opvoeders. Jonge kinderen leren van hun ouders of de natuur ‘eng’ of ‘ vies’ is of juist vertrouwd en spannend. Onderzoek van Kong wijst uit dat ouders inderdaad een belangrijke rol spelen in het stimuleren van contact met natuur. Beschermend gedrag van ouders verklaart waarschijnlijk dat kinderen in Singapore weinig gebruik maken van groenvoorzieningen en ook weinig affiniteit hebben met natuur. Kinderen die in de stad opgroeien blijken ook vaak banger te zijn voor wilde dieren, zoals slangen, dan kinderen die op het platteland opgroeien.

Mentale gezondheid

Veel is al gezegd over de positieve invloed van buiten spelen in het groen op de ontwikkeling van kinderen. Maar wat is er eigenlijk wetenschappelijk bekend over een mogelijk gunstige invloed van de natuur op onze gezondheid? Dat is de vraag die centraal stond in het advies van de Gezondheidsraad uit 2004. Daarin wordt gesteld, dat uit een groot aantal methodologisch goed uitgevoerde onderzoeken sterke aanwijzingen komen, dat natuur inderdaad kan helpen bij herstel van stress en aandachtsmoeheid. Uitzicht op natuur en verblijf in de natuur blijken een positieve invloed te hebben op onder meer stemming, concentratie, zelfdiscipline en fysiologische stress. De gunstige effecten treden al op bij kortdurende blootstelling via uitzicht op natuur. Uit een recent quasi-experimenteel onderzoek van Evans en Wells (Rapport Gezondheidsraad, 2004) onder 337 plattelandskinderen van gemiddeld 9 jaar, blijkt dat veel natuur in de woonomgeving samen gaat met het effectiever omgaan met stressvolle gebeurtenissen. Enkele belangrijke (ontwikkelings)psychologen, waaronder Winnicott, Piaget en Searles (Rapport Gezondheidsraad, 2004), benadrukken het belang van verwantschap tussen de mens en zijn niet-menselijke omgeving en de betekenis ervan voor de psychische gezondheid. In de omgang met de niet-menselijke wereld leert het kind zichzelf en zijn grenzen kennen, die ook weer van belang zijn in de omgang met mensen. Zo is volgens Winnicott het besef een autonoom individu te zijn, los van de moeder, een heel belangrijke fase in de ontwikkeling van kinderen. In de overgangsfase spelen niet-menselijke objecten, zoals vertrouwde natuurlijke elementen in de omgeving, een belangrijke rol als symbool voor de moeder. Wohlwill en Heft (Rapport Gezondheidsraad,

¹⁹ Trouw, 23 maart 2005

²⁰ website OMO buitenspeelbond

²¹ Gezondheidsraad en Raad voor Ruimtelijk, Milieu- en Natuuronderzoek. 2004: “Natuur en Gezondheid, Invloed van natuur op sociaal psychisch en lichamelijk welbevinden”

2004) concluderen dat mogelijkheden om de omgeving in vrijheid te verkennen belangrijk zijn voor de cognitieve ontwikkeling. Kinderen vergaren zo kennis over die omgeving en over objecten die daar deel van uitmaken. Vrije exploratie van de omgeving is bijvoorbeeld van belang voor de ontwikkeling van oriëntatievermogen en andere cognitieve vermogens.

Beweging

Een tweede manier waarop natuur de gezondheid indirect gunstig kan beïnvloeden is door aan te zetten tot bewegen. Ook dat is een belangrijk mechanisme, want een minderheid van de Nederlandse bevolking (45 procent) voldoet aan de bewegingsnorm (tenminste 5 dagen per week 30 minuten matig intensief bewegen). En dat terwijl bewegen juist een positief effect heeft op tal van gezondheidsdeterminanten, waaronder overgewicht. Ook verlaagt bewegen het risico op onder meer hart- en vaatziekten en diabetes mellitus (type II). Er zijn aanwijzingen uit een groot aantal onderzoeken dat de omgeving inderdaad invloed heeft op duur en intensiteit van bewegen. Evaluaties van programma's voor bewegingsstimulering wijzen uit dat een aantrekkelijke, groene omgeving dicht bij huis en de werkplek het meest aanzetten tot wandelen en fietsen. Mensen blijken het bewegen in een natuurlijke omgeving ook hoger te waarderen en houden het daardoor ook mogelijk langer vol.

Het Nationaal Instituut voor Gezondheidsbevordering en Ziektepreventie (NIGZ) en het Instituut voor Gezondheidswetenschappen van de VU melden in hun rapport²², dat in Nederland en veel andere westerse landen de omgeving zodanig is ingericht dat het steeds eenvoudiger wordt om te kiezen voor minder lichaamsbeweging en overmatige consumptie van energierijke voeding. Beide gedragingen spelen een belangrijke rol bij het ontstaan van overgewicht in Nederland. Er worden maatregelen op lokaal en nationaal niveau genoemd, die de leefomgeving gunstig beïnvloeden. Zo worden onder meer het ondersteunen van meer uren bewegingsonderwijs op school, het realiseren van aantrekkelijke wandel- en fietspaden, beweegvriendelijke schoolpleinen, een gezonde schoolomgeving, het subsidiëren en stimuleren van fietsen voor woon-werkverkeer en het optimaal gebruiken van bestaande sportfaciliteiten aangemerkt als kansrijke maatregelen ter bestrijding van overgewicht. Opvallend in het rapport was overigens dat het ministerie van LNV wel genoemd werd bij maatregelen op het gebied van voeding, maar niet bij maatregelen op het terrein van beweging en recreatie.

Uit verschillende empirische onderzoeken blijkt dat buiten spelen goed is voor de motoriek. Een achterstand in motoriek blijkt samen te gaan met achterstand op andere terreinen van cognitieve, emotionele en sociale ontwikkeling (minder concentratievermogen, zelfvertrouwen en sociale contacten). Ook blijkt dat een betere motoriek tot minder ongevallen leidt. In Zweden is onderzoek gedaan naar de invloed van natuurlijke speelomgevingen op de motoriekontwikkeling. Dit type omgevingen blijkt voor kinderen aantrekkelijker, omdat het meer variatie biedt en tot intensiever gebruik uitnodigt. Onderzoek van Fjortoft (Rapport Gezondheidsraad, 2004) naar kinderen van 5 jaar wijst uit dat kinderen in een kinderdagverblijf met een natuurlijke buitenspeelruimte een betere coördinatie en beter evenwicht hebben en leniger zijn.

Overigens wijst de gezondheidsraad wel op de (methodologische) beperkingen van diverse aangehaalde onderzoeken. Hij adviseert dan ook nader onderzoek uit te voeren naar de relatie natuur en gezondheid.

Belemmeringen en kansen

Al met al kan worden gesteld dat er een breed maatschappelijk draagvlak is te vinden onder ouders, opvoeders, onderzoekers en beleidsmakers om te stimuleren dat kinderen meer in aanraking komen met groen. Hierbij wordt veelal gekozen van één van de

²² Storm e.a. Een gezonde omgeving ter preventie van gewichtsstijging: nationale en lokale mogelijkheden. 2006

volgende ingangen: via directe fysieke ervaringen in de woonomgeving of via educatieve activiteiten binnen scholen. Er zijn evenwel een aantal belemmeringen en kansen om deze aanraking tot stand te brengen.

Afwezigheid groen in omgeving

Kinderen in de stad hebben, volgens Bouw en Karsten, niet alleen in kwantitatieve zin, maar vooral ook in kwalitatief opzicht buitenruimte moeten inleveren. De Raad voor het Landelijk Gebied geeft aan dat er een afname is van open ruimten en groen in de stad, gekoppeld aan een grotere autodichtheid in straten. Ook sportvelden worden meer en meer aan de randen van steden gepland, waardoor deze verder van woonkernen komen te liggen en de bereikbaarheid vermindert.

Daarnaast is het aantal kinderen vooral in de periode tussen 1950 en 1975 sterk verminderd. De kans dat kinderen elkaar treffen is in veel stadsstraten afgenomen. En daarmee is natuurlijk een groot deel van de aantrekkingskracht van het buiten spelen weg. Het wordt daarom steeds belangrijker dat stedenbouwkundigen en planologen een handje helpen om plekken te maken waar kinderen elkaar kunnen treffen. Kinderen willen graag buiten spelen, blijkt uit verschillende onderzoeken onder kinderen zelf.

Tijdsbesteding

Onder kinderen tot 12 jaar is televisiekijken de populairste naschoolse 'binnenactiviteit'. Bijna 40 % van de 3 tot 12-jarigen kijkt een half tot een heel uur televisie per dag. Nog eens bijna 40 % kijkt zelfs 1 tot 2 uur per dag. Bij oudere kinderen gaat SMS, MSN en gamen een grotere rol spelen²³.

De groep tot 12 jaar lijkt een goede doelgroep om mee te beginnen de relatie met natuur te versterken. Deze groep laat zich niet alleen goed beïnvloeden door ouders en onderwijzers, maar heeft ook nog de meeste tijd beschikbaar. Vanaf de basisschool besteden kinderen immers meer tijd aan vriendjes, vriendinnetjes, sport en andere buitenschoolse georganiseerde activiteiten en huiswerk.

Ontoegankelijkheid natuur

De toename van het verkeer en het aantal huizen maakt bestaande natuurgebieden moeilijker bereikbaar, zeker voor kinderen zonder begeleiding. Dit wordt versterkt door de toename van het aantal tweeverdieners. Diverse initiatieven richten zich op het wegnemen van deze belemmering door bijvoorbeeld een 'Bosbus' of georganiseerde excursies aan te bieden. Ook andere organisaties zoals de ANWB en de NS (met wandel- en fietsroutes) en reisorganisaties (aanbieden van kindvriendelijke vakanties in natuurlijke omgeving) zien hier mogelijkheden.

Onaantrekkelijkheid natuurorganisaties

De meeste huidige natuurorganisaties worden niet erg aantrekkelijk gevonden door kinderen. Uit onderzoek van de Radboud Universiteit en de WUR komen aanbevelingen die hier verandering in kunnen brengen. Zo wijst A. de Witt op het belang van aansluiten bij de belevingswereld van jongeren. Dit kan door meer aandacht te geven aan dingen waar jongeren grote belangstelling voor hebben, zoals persoonlijke ontwikkeling en sociale interactie. Ruimte voor eigen initiatief, verantwoordelijkheid, creativiteit en inbreng is erg belangrijk²⁴. Ook onderzoek uitgevoerd door de WUR wijst op het belang van 'gezelligheid'. Jongeren die lid zijn van een organisatie, noemen steevast de goede sfeer als reden om lid te blijven. Daarnaast is het aanbod van aansprekende activiteiten, leuke extra's als een blad of website van groot belang. De activiteiten moeten vooral uitdagend, afwisselend en laagdrempelig zijn. Kinderen onder de 12 jaar zijn het beste te interesseren voor een lidmaatschap²⁵.

²³ SCP. Kinderen in Nederland 2005.

²⁴ A. de Witt, 2005, Van vervreemding tot verantwoordelijkheid. Radboud Universiteit Nijmegen

²⁵ De jeugd wil natuurlijk wel,?, WUR, Wing proces consultancy

Een goede ontwikkeling in dit verband, is de oprichting van WILDzoekers, een samenwerkingsverband tussen zeven natuurorganisaties, gericht op kinderen in de leeftijdsgroep van 4 tot en met 12 jaar. De WILDzoekers is een vereniging die groeiende is en verschillende soorten activiteiten voor kinderen biedt.

Groenrijke speelplaatsen

Zoals gezegd is de buurt waarin de kinderen opgroeien, van groot belang voor de hoeveelheid tijd die kinderen buiten doorbrengen. Verschillende initiatieven in de maatschappij richten zich dan ook op het groen in de directe leefomgeving van kinderen. Zo is Stichting wAarde actief bezig met een pilotproject met Nijmeegse scholieren, waarin zij zelf hun groene hangplek ontwerpen. Een ander initiatief van Stichting wAarde, in samenwerking met Landschapsbeheer Nederland, is 'de digitale schooltuin'. Dit is een educatieve methode om basisschoolkinderen actief en schooljaarrond bij natuur te betrekken.

Binnen het netwerk 'Springzaad' werken geëngageerde amateurs (liefhebbers) én professionals samen aan de realisatie van meer natuurrijke speel- en leerplekken op basisscholen, voortgezet onderwijs, vakonderwijs en buitenschoolse educatie, zoals natuur- en milieueducatieve centra, bezoekerscentra met natuurspeelsterreinen, educatieve natuurspeeltuinen, peuterspeelzalen en kinderdagverblijven.

Onderwijs als middel

Bijna alle organisaties zien onderwijs als een middel om jongeren meer waardering voor natuur bij te brengen. Veelal wordt gebruik gemaakt van internet om spreekbeurten en kleurplaten aan te bieden of om lesbrieven te downloaden. Ook worden in sommige gevallen leskisten of excursies aangeboden.

2.5 Overzicht van actoren

In de voorgaande tekst worden verschillende actoren genoemd. In deze paragraaf worden de belangrijke actoren in het veld van jeugd, natuur en gezondheid gepresenteerd. De indeling is gemaakt op basis van de wijze waarop de actoren jongeren willen bereiken. Deze scheiding geeft zicht op het activiteiten aanbod, maar is niet absoluut: organisaties kunnen op meerdere terreinen actief zijn.

Actoren die zich richten op de vrije tijd

WILDzoekers is de jeugdorganisatie van 7 natuurorganisaties: Vogelbescherming Nederland, Vereniging Natuurmonumenten, De Vlinderstichting, SOVON Vogelonderzoek Nederland, Zoogdierverseniging VZZ, de Jeugdbond voor Natuur- en Milieustudie en de Nederlandse Jeugdbond voor Natuurstudie. WILDzoekers richt zich op 'jongens en meiden' van 8 tot 16 jaar.

Bij bijna alle activiteiten gaan de begeleiders van WILDzoekers met de jongens en meiden de natuur in. De begeleiders zijn getraind in het omgaan met jongeren van deze leeftijd. Ze letten behalve op de algemene veiligheid ook op de sociale veiligheid: respectvol met elkaar omgaan staat centraal. WILDzoekers heeft circa 9000 leden.

Ook bij het WNF hebben jeugdleden 2 eigen clubs: Rangers (circa 90.000 leden, van 6 tot en met 12 jaar) en de –in 2005 gestarte- Bamboe Kids (circa 15.000 leden, van 3 tot en met 6 jaar) vormen meer dan 10 procent van het totaal aantal WNF donateurs. Oud-directeur Niek van Heijst: "Dat is echt een groot succes. Een paar maanden nadat we met de Bamboeclub begonnen, waren al 11 duizend kinderen van 3 tot 6 jaar aangemeld en die groei gaat nog steeds door. Niet alleen belangrijk voor onze inkomsten, maar als je kinderen kan bijbrengen dat natuur belangrijk is, dan heb je een grote kans dat ze als

volwassenen dat nog steeds vinden. Ik kom regelmatig mensen tegen die vertellen dat ze hun natuurliefde in hun Rangers-tijd hebben opgedaan.”

Beide clubs richten zich via een blad en website over natuur op hun doelgroep. Ook zijn er financiële voordelen verbonden aan het lidmaatschap, zoals korting op bezoek aan een dierentuin.

Kids for Animals, de jeugdclub van de Dierenbescherming met circa 30.000 leden, bestaat sinds 1993. Kids for Animals komt met zoveel mogelijk kinderen op voor alle dieren die hulp nodig hebben. Kids for Animals organiseert vaak acties en wedstrijden. De kinderen die meedoen brengen samen met Kids for Animals geld bij elkaar voor de dieren. Dat geld gaat direct naar opvangcentra voor dieren, zoals bejaarde paarden, zeehonden, vogels, asielen en ga zo maar door.

De Jeugdbond voor Natuur- en Milieustudie (JNM) is een landelijke vereniging voor jongeren tussen 12 en 25 jaar die actief in en met de natuur bezig zijn. De circa 500 leden van de JNM organiseren het hele jaar door kampen, excursies en andere activiteiten in de mooiste natuurgebieden van Nederland en soms ook wel ver daarbuiten. De JNM werkt ook samen met andere organisaties, zoals WILDzoekers. JNM levert vrijwilligers voor activiteiten van WILDzoekers.

IVN heeft op lokaal niveau diverse INV-Jeugd clubs. Jongeren vanaf circa 8 (7-9) jaar zijn welkom. De meeste activiteiten zijn buiten, in de natuur. Ook worden bezoekerscentra bezocht.

Ook richt het bedrijfsleven zich op jongeren in hun thuis- of buitenspeelsituatie. Zo is Unilever met haar wasmiddelenmerk OMO naast Jantje Beton en NOC*NSF mede-oprichter van de ‘buitenspeelbond’. Deze bond propageert buitenspelen en vies worden. Andere initiatieven zijn ook bekend, bijvoorbeeld van Campina.

Als kinderen lid zijn van een vrijetijdsvereniging, is dit meestal een sportvereniging. Deze verenigingen dragen uiteraard bij aan het bereiken van de beleidsdoelstelling ‘het bestrijden van overgewicht’. In het bijzonder *buitensportverenigingen* kunnen daarnaast ook bijdragen aan beleidsdoelstellingen op het gebied van jeugd en natuur, doordat het sporten veelal in een groen decor plaatsvindt. Dit decor kan variëren van een sportveld (voetbal, hockey) tot bos, water of strand (mountainbiken, paardrijden, schaatsen, zeilen, roeien, surfen). Vanuit sport en sportverenigingen bestaan diverse initiatieven om jongeren meer te laten bewegen.

Ruim 90.000 jongens en meisjes in Nederland zijn lid van Scouting. Samen met zo'n 30.000 kaderleden vormen zij de grootste jeugd- en jongerenvereniging van Nederland. Er zijn in Nederland 1.300 lokale Scoutinggroepen. Scouting biedt een afwisselende vrijetijdsbesteding. Veel activiteiten van Scouting vinden buiten plaats. Op deze manier kan Scouting op speelse wijze bijdragen aan het in direct contact brengen van kinderen en natuur.

Pretparken vormen een bijzonder populaire bestemming voor jonge dagtoeristen. Hoewel pretparken niet snel geassocieerd worden met ‘natuur’, kan in met name het decor van pretparken wel degelijk aandacht besteed worden aan duurzaamheid, groen, (relatieve) rust en natuurschoon. Denk bijvoorbeeld aan het beroemde en wereldwijd zeer gewaardeerde Sprookjesbos in de Efteling. Dit pretpark gebruikt haar fraaie landschapsarchitectuur als selling point en besteed ook in attracties als ‘Pandadroom’ aandacht aan natuur en milieu.

Een organisatie van vakantieparken als ‘Landall Greenparks’ gebruikt natuur ook in haar marketingstrategie. Daarnaast is Landall Greenparks ‘official partner’ van

Natuurmonumenten. Concurrent Centerparcs meldt op haar website trots: “90% van de parken bestaat uit natuurlijk bos en water!” Bungalowparken als deze mikken blijkbaar op recreanten die graag in een natuurlijke omgeving verblijven. Volgens cijfers van het CVO (CentrumVakantieOnderzoek) in 2005, gaven Nederlanders tijdens vakanties 817 miljoen euro uit in bungalowparken en vakantiehuusjes.

Actoren die zich richten op onderwijstijd

De gemakkelijkste en meest voorkomende manier om onderwijstijd in te vullen is het uitbrengen van lesmateriaal en lesbrieven. Vrijwel alle maatschappelijke organisaties die in veld actief zijn, hebben lesmateriaal (op hun website) beschikbaar. Ook worden leskisten en / of schooltuinfaciliteiten aangeboden. Dit gebeurt meestal via Natuur- en Milieu Educatiecentra. Aanvullend zijn er organisaties als Stichting Veldwerk Nederland die een locatie in de natuur hebben, waar scholen werkweken en excursies kunnen organiseren.

Aandacht voor natuur binnen schooltijd kan ook via aanpassingen van de schoolomgeving (denk aan het speelplein) plaatsvinden. Stichting Springzaad / Oase richt zich daar bijvoorbeeld op.

Actoren die zich richten op beleidsbeïnvloeding

Staatsbosbeheer (SBB) richt zich zeer actief op de doelgroep ‘jeugd’. Zo publiceerde SBB diverse malen over het onderwerp, bijvoorbeeld het essay ‘Buiten, dat moet je ontdekken’ in 2004. Naast beleidsbeïnvloeding heeft SBB ook eigen activiteiten. Hierin vormen kinderen een speciale doelgroep. Zo organiseert SBB in Speelbossen activiteiten voor kinderen. SBB wil kinderen (weer) vertrouwd laten worden met natuur. Speciale aandacht wordt gelegd bij het basisonderwijs: in samenwerking met Universiteit van Utrecht en Stichting NatuurCollege wordt een onderwijsmodule ontwikkeld om natuuronderwijs weer buiten te geven.

Ook Natuurmonumenten gaat zich meer en meer richten op de doelgroep jongeren.

Stichting wAarde, een denktank op het gebied van natuur, ontwikkelt diverse activiteiten gericht op jongeren, zoals Groene Hangplekken en onderwijsvernieuwing. Ook is zij actief in het organiseren van ‘maatschappelijke kracht’ om meer jongeren in de natuur te brengen. Stichting wAarde is één van de trekkers van het initiatief om jongeren tot 12 jaar één ‘topervaring’ in de natuur te bezorgen.

Colofon

Hoofdstukken 1 en 2

Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Directie Natuur (M. van den Berg, A. Schippers)
Directie Kennis (J. Wieberdink, M. Root)
070 378 6868

Hoofdstukken 3 en 4

Schuttelaar & Partners, adviesbureau voor Maatschappelijke Communicatie B.V.
070 318 4444
info@schuttelaar.nl

Fotografie

J. van der Wielen
0318 479 174

Pers

Directie Voorlichting
Nynke van der Zee: 070 378 4018
n.vanderzee@minlnv.nl

LNV Consumentenplatform

Directie Voedselkwaliteit en Diergezondheid
Willem Roeterdink en Eelco Klein 070 378 4453 / 070 378 4131
w.roeterdink@minlnv.nl en e.klein@minlnv.nl

Meer informatie over het LNV Consumentenplatform is te vinden op
www.minlnv.nl/consumentenplatform

Jeugd en Natuur is een publicatie van het Ministerie van LNV in samenwerking met adviesbureau Schuttelaar & Partners.

Eerder in het LNV Consumentenplatform:

- Voedselverliezen, verspilde moeite? (juni 2006)
- NL voor mensen. Nationale Landschappen in ontwikkeling (maart 2006)
- Diermeel, voer voor discussie (november 2005)
- Dierenwelzijn, willen we dat weten? (juni 2005)
- Platteland, ook voor uw vrije tijd? (maart 2005)
- Geeft decontaminatie veilig pluimveevlees? (december 2004)
- Natuurlijkheid, waarde voor beleid (juni 2004)
- Voedsel zonder risico: wensen en grenzen (februari 2004)
- Ons voedsel over tien jaar (oktober 2003)
- De prijs van duurzame voedselproductie (juni 2003)
- Vis als het maar verantwoord is! (april 2003)
- Genetische modificatie en voedsel, weet u wat dat is? (november 2002)
- Kiezen voor groenten en fruit (september 2002)
- Waar komt mijn vlees vandaan? (april 2002)